

به نام خدا

محمد مهدی آقا جانی

تمرین سری اول

سیستم عامل

استاد طاهری جوان

تمرین اول : در مورد مکانیزم وقفه ورودی/خروجی تحقیق کنید.

برای اینکه پردازنده بتواند با دستگاه های ورودی و خروجی کار کند هر دستگاه وقتی کارش به پایان رسید وقفه مربوط به خود را صدا میزند سپس پردازنده کار جاری را رها میکند و به جدول وقفه ها نگاه میکند که ببیند وقفه مربوط به کدام دستگاه صدا زده شده است سپس روتین وقفه اجرا میشود تا وقفه هندل شود بعد از اتمام آن وقفه دوباره پردازنده به کار قبلی خود برمیگردد .

تمرین دوم : انواع روش های انتقال ورودی خروجی را بررسی کند

روش اول : programmed I/O

در این حالت وقتی ورودی خروجی میخواهد کار کند پردازنده منتظر آن میماند و وقتی کار دستگاه ورودی خروجی تمام شد بیت مربوط به اتمام کار را فعال میکند در این روش پردازنده باید مدت زیادی منتظر دستگاه ورودی خروجی بماند و همچنین به صورت متناوب بیت اتمام را چک کند که به این کار polling نیز میگویند.

روش دوم : interrupt-driven I/O

دستگاه ورودی خروجی یک سیگنال وقفه را صدا میزند و پردازنده کار جاری را رها میکند و به جدول وقفه ها نگاه میکند تا ببیند برای وقفه به صدا درآمده با شماره خاص باید چه روتین وقفه ای را اجرا کند پس از اجرای روتین وقفه مورد نظر دوباره پردازنده به کار قبلی خود باز میگردد .

روش سوم : DMA

وقتی میخواهیم انتقال اطلاعات بسیار زیادی بین دستگاه ورودی خروجی و مموری داشته باشیم برای استفاده از گذرگاه آدرس و داده باید همواره پردازنده را آگاه کنیم و اینکار خود زمان بر میباشد در این حالت یک سخت افزاری به نام DMA وجود دارد که میتواند این کار را راحت تر کند بدین صورت که در صورت انتقال اطلاعات حجیم بین مموری و دستگاه ورودی خروجی میتواند کنترل گذرگاه داده و آدرس را از پردازنده بگیرد (که البته برای اینکار از خود پردازنده اجازه میگیرد) برای دریافت اجازه باید DMA به پردازنده بگوید که تعداد بایت مورد انتقال چه مقدار است و همچنین آدرس شروع حافظه را نیز به پردازنده باید بدهد بعد از اینکار در صورتی که پردازنده اجازه داد گذرگاه در اختیار DMA قرار میگیرد و در این هنگام پردازنده اتصال خود را از bus قطع میکند ولی همواره در حال شنود است تا انتقال اطلاعات به پایان برسد .

تمرین سوم : در مورد دسته بندی سیستم های چند پردازنده ای تحقیق کنید.

دسته بندی کامپیوتر ها از نگاه Flynn به صورت زیر میباشد :

۱- SISD (single instruction stream single data stream)

در این دسته در هر سیکل پردازنده یک دستور اجرا شده و یک داده از مموری خوانده میشود که همان single processing میباشد.

۲- SIMD (single instruction stream multiple data stream)

در این دسته در هر سیکل یک دستور بر روی چندین داده اجرا میشود که GPU ها از این نوع میباشد.

۳- MISD (multiple instruction stream single data stream)

در این دسته چندین دستور بر روی یک داده اجرا میشود . برای سیستم های امن استفاده میشود به خاطر اینکه از صحت کار اطمینان حاصل کنند

۴- MIMD (multiple instruction stream multiple data stream)

در این حالت در هر سیکل چندین دستور بر روی چندین داده اجرا میشود که به معنای همان multi processing میباشد .

تمرین چهارم : در مورد دسته بندی انواع رجیسترهای پردازنده ها تحقیق کنید

رجیستر ها به دو نوع کلی عام منظوره و خاص منظوره تقسیم میشوند رجیستر های عام منظوره در رجیستر فایل وجود دارند که برای محاسبات جاری پردازنده از آن ها استفاده میشود و میتوان مقادیری را در آن ها ذخیره کرد تا در محاسبات مربوطه از آن مقادیر استفاده نمود اما رجیستر های خاص منظوره شامل موارد زیر میشوند که خود میتواند به دو دسته رجیستر های داده و رجیستر های آدرس تقسیم شود :

۱- Address register : مخصوص ذخیره کردن آدرس برای خواندن از مموری

۲- Program counter : شماره خط خوانده شده برنامه از مموری را دارد

۳- Instruction register : آدرس دستور خوانده شده از مموری را دارد

۴- Data register : داده خوانده شده از مموری را نگه داری میکند .

اما از دید دیگر نیز میتوان رجیستر ها را دسته بندی کرد :

۱- رجیستر های قابل رویت برای کاربر : که در واقع کامپایلر ها به طور هوشمند به آن دسترسی

دارند و حتی به برخی به صورت مستقیم برنامه نویس در برخی زبان ها دسترسی دارد مانند AR

, DR

۲- رجیستر های غیر قابل رویت (کنترل و وضعیت) : این رجیستر ها برای انجام کار های داخلی

پردازنده ها میباشد مانند flag ها و IR , PC . به این دسته از رجیستر ها فقط سیستم عامل

دسترسی دارد

تمرین پنجم : در مورد انواع ساختارهای سیستم عامل ها تحقیق کنید

۱- Monolithic :

در این حالت به دلیل بهره وری از حداقل فضا و حداکثر کارایی و از طرفی به دلیل محدود بودن سخت افزار هیچ نوع عملکرد مازولاری برای سیستم عامل وجود ندارد مانند DOS. سیستم عامل به صورت مجموعه ای از رویه ها نوشته شده که هر یک میتوانند یکری را فراخوانی کند و هیچ حفاظتی وجود ندارد. برای فراخوانی های سیستمی ابتدا پارامتر های لازم این فراخوانی ها را در مکان های مشخص قرار میدهند و سپس با یک دستور العمل trap instruction مخصوص انجام میشود که به kernel call معروف است که یان دستور العمل ماشین را از مد کاربر به مد سیستم عامل قرار میدهد و کنترلش در اختیار سیستم عامل قرار میگیرد.

۲- Layered :

در این حالت سیستم عامل به چند سطح تقسیم می شود و هر لایه یا سطح فقط میتواند از سرویس ها و توابع سطوح ثابین تر استفاده کند. به این صورت میتوان هر لایه را به صورت مستقل ارزیابی و خطیابی کرد. از مشکلات این روش همین تعریف دقیق لایه هاست و اینکه هر درخواست باید لایه هایی را طی کند ایجاد سربار میشود. اولین سیستمی که با این روش طراحی شد THE ساخته داکسترا و شاگردانش بود که لایه بندی زیر را داشت :

لایه صفر : تعیین میکند cpu هر لحظه در اختیار کدام فرآیند باشد

لایه یک : مدیریت حافظه اصلی و جانبی را برعهده دارد

لایه دو : ارتباط کنسول اپراتور و فرآیند را مشخص میکند.

لایه سه : مدیریت دستگاه های ورودی و خروجی و بافر کردن اطلاعات

لایه چهار : برنامه های کاربران را اجرا میکند

لایه پنج : در این لایه فرایند اپراتور سیستم قرار دارد.

۳- Virtual machine

این سیستم عامل به محض نصب بر روی یک سخت افزار آن را شبیه سازی میکند و میتوان سیستم عامل های دیگر را بر روی آن سوار نمود. به عبارتی هر کاربر با یک سیستم عامل به

صورت جدا ارتباط دارد و هر ماشین مجازی از دیگر ماشین های مجازی کاملاً جداست و در نتیجه ایرادات امنیتی ندارد .

۴- Client server

ایده این نوع طراحی این است که تا حد ممکن کد ها و سرویس ها را به لایه های بالاتر منتقل کرد و فقط کار های حساس و خالص سخت افزاری را به عهده هسته گذاشت در این حالت چون هسته سیستم عامل بسیار کوچک میشود به این نوع طراحی ریز هسته نیز میگویند . در این حالت اکثر وظایف سیستم عامل در سطح فرآیند های کاربر پیاده سازی میشود و به عنوان سرویس دهنده شناخته میشوند و فرآیند های خود کاربر به عنوان سرویس گیرنده . در این حالت فرآیند های کاربر برای انجام کاری مانند خواندن فایل به سرویس مربوط به خواندن فایل در خواست میدهد و جواب میگیرد . وظیفه هست در این بین ارتباط بین سرویس دهنده ها و سرویس گیرنده ها میباشد البته هسته در این حالت دارای وظایف دیگری نیز میباشد از قبیل :

۱- زمان بندی فرآیند ها

۲- مدیریت حافظه در سطح پایین مانند برنامه ریزی برای ثبات ها

۳- مدیریت I/O

و اموری که پیاده سازی آن ها در سطح سرویس های عادی امنیت سیستم را به خطر خواهد انداخت

در این حالت سیستم عامل به سرویس ها یی تبدیل شده که هر یک وجوهی از سیستم عامل را پیاده سازی میکنند و در نتیجه هر بخش میتواند مستقل از دیگری عمل کند و احیاناً اگر در کار سرویس خللی ایجاد شود کل سیستم مختل نمیگردد.

تمرین ششم : در مورد عملیات مود دوگانه (مود کاربر - کرنل) و مزایای آن تحقیق کنید. چه نوع دستوراتی باید در مود کرنل اجرا شوند؟ با مثال تحلیل کنید.

مود دوگانه کاربر - کرنل به این صورت است که سطح دسترسی در سیستم را تقسیم به دو بخش میکنیم یک بخش کاربر و دیگری بخش کرنل . سیستم عامل در بخش کرنل اجرا میشود و برنامه های کاربران در بخش کاربر . ممکن است در برنامه های کاربران نیاز باشد تا سرویسی از سیستم عامل درخواست شود در این صورت سیستم از حالت کاربر به حالت کرنل سوییچ میکند . در مود کرنل سیستم عامل کاملاً بر روی سخت افزار سوار است . این کار باعث میشود که کاربران را از پیچیدگی های سخت افزاری دور نگه داریم و مدیریت سخت افزار را کاملاً در اختیار سیستم عامل قرار دهیم که در نتیجه از آسیب رسیدن به سخت افزار توسط کاربر های ناآگاه جلوگیری میشود . در واقع سطح کرنل برای این است که سیستم عامل بر روی آن سوار شود و بین ما که در سطح کاربر هستیم و سخت افزار ارتباط برقرار کند و در این بین این ارتباط را منترل نیز بکند تا به سخت افزار آسیب نرسد . این سطح کاربر میتواند به صورت های مختلف کامند یا گرافیکی پیاده سازی بشود . مثلاً در ویندوز که به صورت گرافیکی پیاده سازی شده شما به عنوان کاربر نمیتوانید برخی دستورات سیستمی را اجرا کنید و این به خاطر این است که سیستم عامل در مود کرنل این دستورات را reject میکند

تمرین هفتم : در مورد وظایف کلی سیستم عامل پیرامون مدیریت فرآیند تحقیق کنید.

از اصلی ترین وظایف سیستم عامل است . این وظیفه شامل ایجاد و حذف فرآیندها ، زمان بندی فرآیندها برای دریافت منابع ، مدیریت همزمانی و همگام سازی فرآیندها ، و جلوگیری از ایجاد deadlock

تمرین هشتم : درباره وقفه تایمر، مزایا و کاربردهای آن در سیستم عامل تحقیق کنید

تایمر پردازنده به منظور تعیین زمان اجرای پردازنده در هر برهه زمانی استفاده میشود در سیستم های time sharing سیستم عامل یک تایمر تنظیم کرده و ضمن سپردن پردازنده به فرآیند خود کنار میروند پس از طی زمان تعیین شده رد تایمر یک وقفه به صدا در می آید که در نتیجه پردازنده به سیستم عامل باز میگردد . همچنین برخی از کارها شبیه تست سخت افزار یا حافظه ها باید در دوره های زمانی به طور مرتب انجام شوند که در مجموع سیستم عامل باید از ساعت داخلی دستگاه کمک بگیرد .

تمرین نهم : در مورد کاربرد بافرینگ در علوم کامپیوتری تحقیق کنید.

بافر در واقع یک حافظه میانی و موقتی است که میتواند به صورت فیزیکی بخشی از مموری را دربرگیرد . بافر ها در کامپیوتر کاربرد فراوانی دارند . بافر ها از به روش مختلف میتوانند ایجاد شوند هم از طریق درخواست سیستم عامل . هم از طریق درخواست خود برنامه نویس میتوانند ایجاد شود . اما بافر ها از لحاظ محل ایجاد دو نوع هستند :

۱- بافر سخت افزاری : که در واقع برای انتقال اطلاعات دستگاه های ورودی کند به داخل کامپیوتر میباشد . مثلاً برای چاپگر ها که کند هستند حافظه بافری اختصاص میدهند و بعد از اینکه بافر آن ها پر شد پردازنده اطلاعات درون بافر به کامپیوتر انتقال پیدا میکند تا بی جهت وقت پردازنده برای کار با دستگاه های کند گرفته نشود

۲- بافر نرم افزاری : که در واقع بخشی از حافظه اصلی توسط سیستم عامل به بافر تخصیصی میابد و سیستم توسط آن بخش عملیات بافرینگ را انجام میدهد.

در هر دوی موارد بالا این امکان به وجود می آید که بتوان عملیات خواندن و نوشتن از ورودی را به همپوشانی زمانی انجام داد و زمان را کاهش داد.

انواع بافرینگ وجود دارد :

۱- Simple buffering : در این حالت با یک بافر پردازنده باید منتظر بماند تا بافر پر شود سپس به سراغ بافر رفته و اطلاعات آن را به درون سیستم آورده و پردازش کند . در سیستم های single processing این کار باعث معطل ماندن پردازنده میشود و لی اگر multi process باشد ، پردازنده میتواند در زمان پر شدن بافر به کار های دیگر پردازد .

۲- Double buffering : در این حالت از دو بافر استفاده میشود و هنگامی که یک بافر در حال پر شدن است میتوان بافر پر شده دیگری را توسط پردازنده ، پردازش کرد . در این حالت بدیهی است که برای کارا بودن این روش باید سرعت پر شدن بافر کند تر از پردازش پردازنده باشد تا سرعت افزایش پیدا کند (که عموماً همین گونه هم هست و پردازنده ها سریع هستند)

۳- Multi buffering : همانند بالا است ولی از چندین بافر استفاده میکند .

تمرین دهم : در مورد فراخوانی های سیستمی (system calls) تحقیق کنید

واسط بین برنامه های کاربردی در حال اجرا و هسته هستند . به این صورت که وقتی برنامه ها در مد کاربر در حال اجرا هستند اگر نیاز به یک فعالیت سیستمی داشته باشند مانند خواندن فایل باید یک فراخوان سیستمی آن را صدا کنند . آن گاه این فراخوان سیستمی که به صورت یک رویه پیاده سازی شده دستگاه را به مد هسته میبرد و کنترل را در اختیار سیستم عامل قرار میدهد و بعد از انجام کار دوباره به حالت قبلی باز میگردد . در نتیجه system calls شبیه رویه های عادی هستند با این تفاوت که دستگاه را از مد کاربر به مد هسته میبرند.

تمرین یازدهم : درباره روال کلی بررسی و پردازش وقفه ها تحقیق کنید

در حالت عادی سیستم در چرخه فون نیومن میچرخد . اما برای پردازش وقفه ها که اصولا برای انتقال کنترل از برنامه جاری به برنامه دیگر طراحی شده اند ، در انتهای هر چرخه پردازنده بررسی میکند تا ببیند آیا وقفه ای به صدا در آمده است یا خیر . اگر وقفه ای به صدا در آمده بود آدرس روتین مربوطه آن را از روی جدول از پیش طراحی شده که در حافظه و به صورت ثابت قرار دارد میخواند سپس ثبات pc را به آدرس آن روتین مربوطه انتقال میدهد تا آن روتین را اجرا کند برای اجرا آن محتویات فعلی ثبات ها را در پشته ذخیره میکند تا بعد از اتمام روتین وقفه دوباره کنترل را به برنامه قبلی باز گرداند. البته اجرای وقفه به صدا در آمده در انتهای هر چرخه بستگی به اولویت مربوط به وقفه دارد و اگر اولویتش بالاتر از پردازنده بود آن را اجرا میکند و الا آن را کنار میگذارد برای تغییر اولویت پردازنده میتوان بیت های PSW را تغییر داد.

تمرین دوازدهم : در مورد PSW در سیستم عامل ها تحقیق کنید

PSW یک سری ثبات های وضعیتی پردازنده میباشد که بسیار مهم هستند . ثبات های پرچم در PSW هستند همچنین ثبات های مد سیستم (کاربر یا هسته) یا کنترل وقفه نیز در PSW وجود دارند . همچنین نکته مهم دیگر این است که پردازنده هنگام وقفه ها PSW را در پشته ذخیره میکند.

تمرین دوازدهم : با توجه به شکل زیر، به سوالات پاسخ دهید

الف) در این شکل hardware مربوط به بخش سخت افزار است یعنی پردازنده و مموری و دستگاه های I/O . همچنین بخش kernel که در واقع همان هسته میباشد برای ارتباط صحیح کاربر با سخت افزار طراحی شده که سیستم عامل در این بخش قرار میگیرد و درخواست های کاربر برای استفاده از سخت افزار را کنترل می کند تا کاربر خواسته یا ناخواسته موجب آسیب رساندن به سخت افزار نشود . بخش shell در واقع پوسته ای ست که برای راحتی کار کاربر در تعامل با سیستم عامل ایجاد گردیده است . shell میتواند پیاده سازی های دلخواهی دستوری (مانند unix) و یا گرافیکی مانند ویندوز داشته باشد . لایه بعدی نوعی پیاده سازی همان shell میباشد که به صورت دستوری است و در لایه آخر که user میباشد کاربر شمای فعلی سیستم عامل ها را مشاهده میکند.

ب) برنامه های کاربردی برای استفاده های شخصی کاربر است که میتواند در لایه command باشد زیرا کاربر آن ها را کاملاً میبیند و حس میکند و آن برنامه ها هستند که خود با سیستم عامل ارتباط دارند اما برنامه های سیستمی در لایه shell هستند که کاربر آن ها را نمیبیند ولی آن ها در حال تعامل با سیستم عامل هستند . فراخوان های سیستمی هم در لایه kernel هستند تا بتوانند از طریق سیستم عامل با سخت افزار در ارتباط باشند.

ج) با کلیتش موافقم ولی بهتر است لایه های command و user به عنوان بخشی از لایه shell در نظر گرفته شود

تمرین سیزدهم : مفهوم API در سیستم عامل را به طور دقیق تشریح کنید. چند نمونه را با کاربرد آن مثال بزنید.

در واقع مجموعه ای از function ها و ورودی و و نوع خروجی آن هاست . برنامه نویسان سیستم عامل های مختلف از API مربوط به سیستم عامل استفاده میکنند تا بتوانند فراخوان های سیستمی را فراخوانی کنند . این روش فواید زیادی دارند یکی از آنها این است که برنامه های نوشته شده میتوانند قابل حمل باشند یعنی بر روی هر سیستمی که از API مورد نظر پشتیبانی میکند قابل اجرا هستند (البته این موضوع به علت پیچیدگیهای دیگر خیلی قابل دسترس نیست) از طرفی دیگر کار کردن مستقیم برنامه نویسان با فراخوان های سیستمی سخت میباشد و با طراحی این API ها میتوانند کار با فراخوان سیستمی را ساده نمایند . از انواع API ها میتوان به Windows API برای سیستم عامل windows و POSIX برای لینوکس و مکینتاش و یونیکس و JAVA API برای JVM نام برد .

تمرین چهاردهم : در سیستم عامل ها، Program Bootstrap چیست

وقتی سیستم میخواهد روشن شود و بالا بیاید باید برنامه ای در ابتدا اجرا گردد تا کارهای جاری پردازنده و دستگاه های دیگر به راه بیفتد این برنامه میتواند خیلی ساده باشد . این برنامه که bootstrap program نامیده میشود باید بروی ROM یا EEPROM ذخیره گردد که حافظه ای از پیش گرفته شده برای سیستم است .

تمرین پانزدهم : تفاوت کالسترینگ متقارن و نامتقارن در چیست

در حالت نامتقارن یک پردازنده اجرای سیستم عامل را بر عهده داشته و بقیه به اجرای برنامه های کاربر می پردازند ولی در حالت متقارن سیستم عامل میتواند به صورت همزمان بر روی چند پردازنده و یا بر روی پردازنده دلخواه اجرا شود

تمرین شانزدهم :

سوال : کدام یک از دستورات زیر باید در مد کرنل اجرا شوند ؟

۱) مقدار دادن به تایمر ۲) خواندن ساعت سیستم ۳) تنظیم ساعت سیستم ۴) پاک کردن حافظه

۵) غیر فعال کردن وقفه ۶) تغییر از مد کاربر به مد ناظر ۷) دسترسی به وسایل ورودی و خروجی

جواب : دستورات ۱ و ۳ و ۵ و ۷ در مد هسته اجرا شده و مابقی باید در مد کاربر اجرا گردد

سوال : هدف از فراخوان های سیستمی (system calls) چیست و ارتباط آنها با مفهوم عملکرد دو حالت (مد کاربر و هسته) چگونه است ؟

جواب : در اصل فراخوان های سیستمی به کاربر اجازه میدهند که سرویس ها و توابعی را از سطح سیستم عامل درخواست کنند که این درخواست با تغییر مد از کاربر به هسته و سپس اجرای آنها انجام میشود.

تمرین هفدهم :

سوال : یک کامپوننت DMA را در نظر بگیرید که کاراکتر را با سرعت ۹۶۰۰ bps از یک دستگاه خارجی به حافظه اصلی منتقل میکند . CPU میتواند با سرعت یک میلیون دستور در ثانیه دستورالعمل ها را fetch کند . به خاطر کار DMA پردازنده چقدر کند میشود ؟

جواب : اگر زمان خواندن و نوشتن داده را کنار بگذاریم و فرض کنیم که پردازنده تنها دستورالعمل ها را از حافظه اصلی میخواند از آن جا که میتواند با سرعت یک میلیون دستورالعمل در ثانیه این کار را انجام دهد نتیجه میکیریم مدت زمان مورد نیاز برای واکنشی دستورالعمل یک میکرو ثانیه می باشد و پردازنده هر یک میکرو ثانیه نیاز به دسترسی به حافظه اصلی دارد .

از آنجا که DMA کاراکتر را با سرعت ۹۶۰۰ bps منقل میکند و با فرض اینکه هر کاراکتر یک بایت یعنی ۸ بیت است پس نرخ انتقال اطلاعات ۱۲۰۰ کاراکتر بر ثانیه میباشد به عبارت دیگر هر کاراکتر در مدت زمان ۸۳۳ میکروثانیه منقل میشود در واقع کنترل کننده DMA از هر ۸۳۳ سیکل پردازنده یکی را به خود اختصاص میدهد.

پس پردازنده به طور تقریبی $0.12\% = 100\% * \frac{1}{833}$ کند میشود.

سوال : چه خصوصیتی در وقفه ها و trap و system calls وجود دارد که در فراخوانی های زیر برنامه دیده نمی شود؟

جواب : در دسته اول باعث میشود که دستگاه به مد کرنل برود اما فراخوانی های زیر برنامه حالت اجرا را تغییر نمیدهد

تمرین هجدهم :

سوال : تعاریف مختلف سیستم عامل را در نظر بگیرید . به نظر شما آیا سیستم عامل باید شامل برنامه هایی مثل مرورگر وب و یا مدیریت ایمیل باشد یا خیر ؟

جواب : کاربرد های اینگونه میتوانند جزیی از سیستم عامل باشند تا سبب راحتی دسترسی کاربران به نیازهایشان شوند . منتهی این کار ممکن است سبب کم رنگ شدن اهداف اصلی سیستم عامل شود با این حال با افزایش حجم سیستم عامل ها میتوان اینگونه کاربرد ها را نیز پوشش داد.

سوال : هدف مفسر فرمان چیست ؟ چرا از هسته تفکیک میشود ؟

جواب : مفسر فرمان دستورات را از کاربر را از یک فایل به طور مثال میگیرد و اجرا میکند . این عمل معمولاً با یک یا بیشتر از یکی فراخوان سیستمی آغاز شده و معمولاً نیازی به اجرا در مد هسته ندارد و تنها زمانی که نیاز به اجرای دستور العمل های ویژه باشد پردازنده وارد مد هسته میشود و در غیر این صورت بدون رفتن به مد هسته اجرا میشود.